

POTA POUKA V SODOBNI GEOGRAFIJI

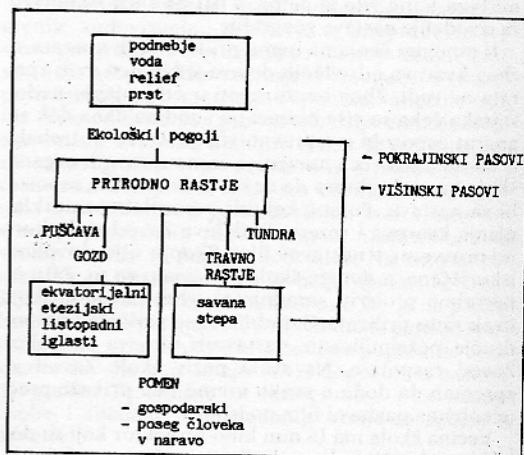
Geografija je zadnje čase doživela mnogo sprememb v programih srednjega izobraževanja. Te spremembe niso samo v vsebini, ki je predpisana, ampak zlasti v načinu dela v razredu. Učni proces moramo tako voditi, da se klasična vloga učitelja in učenca spremeni, da določena učila zamenjajo nova. Pri načrtovanju pouka kot tudi pri delu v razredu nas pogosto spremlja vprašanje, kako motivirati učence, kako jih aktivirati, da bi pri učnem procesu postali čim bolj subjekt. V razredu je treba ustvariti interes za delo in omogočiti učencem aktivnost. Vsa sodobna sredstva (filmi, diapozitivi, prosojnice, geografska literatura itd.) in načini dela učence aktivirajo in jih usposablajo za nadaljnje delo. Če praktično izpeljemo nakazane spremembe je možno izpeljati zahteve sodobnega pouka. Ni dovolj samo reforma izobraževanja geografije v teoriji, ampak je potrebno to prenesti v prakso.

Terensko delo je osnova za geografska spoznanja. Sicer je to klasična, znana, aktivna, za učence zelo zanimiva oblika dela, ki je ponovno zaživela pod imenom naravoslovni dnevi v sedanjih srednješkolskih programih. Pri tem se učenec sreča s prostorsko stvarnostjo, analizira elemente v prostoru in spozna sintezo med njimi. Vedno ni možno neposredno opazovanje, zato se poslužujemo raznih vizuelnih pripomočkov, kar omogoča boljše razumevanje posameznih pojavov, večji interes in aktivnost za delo kot tudi boljše razumevanje snovi. Zelo dinamičen pouk je z uporabo literature bodisi strokovne ali poljudne. Razgovor o prebrani snovi povzroča miselno aktivnost, globlje razumevanje snovi kot tudi pripravo za nadaljnje delo z literaturo za pripravo referatov, seminarских nalog oz. samoizobraževanje, ki je vedno volj potreba sedanjega časa. Izredno pozornost posvečamo tudi delu z atlasom, s fizičnimi in tematskimi kartami. Kartografska pismenost, razumevanje vsebin kart in njihovo tolmačenje je nujna sestavina kreativnega dela pri učnem procesu.

Metode in oblike dela vzbujajo učencem večji ali manjši interes za vsebino, jih spodbujajo za doseganje rezultatov. Izbiramo različne povezave aktivnih oblik in metod, ki so odvisne od učne snovi, od znanja učencev, od starosti, od njihovega življenjskega okolja. Osvetlimo tu eno izmed modernih metod dela – to je delo z miselnimi vzorci in sicer njegovo izdelavo na različnih etapah učne ure kot tudi delo z miselnimi vzorci pri uporabi literature. Skušamo tudi ugotoviti uspešnost te metode in primernost njene uporabe pri geografiji.

Kaj je miselni vzorec? Miselni vzorec je v obliki sheme (modela) napisana snov. V sredini takega vzorca je z vodilno gesedo ali skupino besed izražena temeljna vsebina snovi in na njo se vežejo bistvene besede, ki sestavljajo to osrednjo vsebino.

Navajamo primer miselnega vzorca:

Za učenca je izdelava takega modela oz. miselnega vzorca zahtevna stvar. Pogoj za uspešno sestavo modela je: razumevanje snovi, ločevanje bistvenega od nebistvenega, postavitve medsebojnih odnosov med besedami, pojmi tako, da je grafično predstavljena obravnavana snov. Iz povedanega sledi, da morajo biti učenci pri takem delu miselno aktivni, motivacije je notranja, saj izhaja iz snovi, zainteresiranost pa je velika.

Kdaj učenci sestavljajo miselni vzorec? V razrednih je bilo opravljeno mnogo poizkusov in na tej osnovi sledi, da učenci lažje sestavijo miselni vzorec za ponovitev snovi. zahtevnejše je, če sestavljajo vzorec pri obravnavi snovi. Visoka stopnja uspešnosti takega dela pa je, če sestavljajo vzorec med razlago, dopolnijo ga po razlagi, nakar sledi še predstavitev nekaterih vzorcev. Učitelj dobi pri tem tudi povratno informacijo, koliko so učenci snov razumeli ali so spoznali medsebojne odnose med pojavi in pojmi.

Posledica takega dela je globlje razumevanje snovi in trajnejše znanje.

Kako je s sestavo miselnega vzorca ob uporabi literature ali učbenika? Prvi pogoj je razumevanje teksta. Mnogokrat si učenci ob delu z literaturo ali učbenikom podčrtajo bistveno oz. izpišejo točke (vodilne misli) seveda v linearni smeri, tako kot smo vajeni pisati in brati. Tu gre za višjo obliko dela: ustvariti model prikaza snovi. Mišljenje, ki se pri tem razvija ni reproduktivno ampak kreativno, razvija se tudi geografski način mišljenja, saj učenci morajo razumeti sozavisnosti med pojavi in pojmi. Vidna mora biti dinamika razvoja in kompleksen prikaz snovi.

Metoda del s miselnim vzorci je možna tudi pri uporabi drugih metod: delo z diapozitivi, ob uporabi filma, delo s prosojnicami in fotoprosojnicami, poseben pomen ima tudi delo z več zemljevidi (fizičnimi in tematskimi) v atlasu. Izdelava modela (miselnega vzorca) ob kombinaciji s temi metodami je zelo zahtevna; a kombinacija metod daje delu uspešnost.

Z uporabo miselnih vzorcev desegamo:

- motivacijo
 - lažje razumevanje snovi, trajnejšo zapomnitev, prostorsko in kakovostno predstavo
 - aktivnost učencev in
 - pri učencih razvijamo geografski način mišljenja.
- Zanima nas dalje vprašanje, kolika je uspešnost te metode in sicer iz več vidikov:
- Koliko učenci raje delajo in kolko več znajo torej ali je vpliv na zainteresiransot in na znanje učencev.
 - Zanimivo je, ali obstoji razlika med razredi, kjer smo uporabili to metodo oz. ne.
 - Zanima nas, ali je ta metoda uspešna za geografijo kot predmet.

Temeljni pogoj za uspešno delo je ustvariti interes. Važna je torej motivacija, preko katere naj se učenec začne zanimati za snov torej neposredna in ne posredna spodbuda. V primeru dela s miselnimi vzorci velja zainteresiranost učencev in sicer dvojna:

- izraziti na shematski način povezavo med temeljnimi besedami, torej prikazati ogrodje vsevine učne snovi,
 - prikazati shemo domiselno (oblika, barve).
- Pri delu vlada interes, tekmovalen duh, metoda je individualna, prilagojena lastnim sposobnostim vsakega učenca in od tega zavisi tudi nastala shema oz. miselni vzorec, ki je boljši ali slabši. Zainteresiranost za ta način dela je izražen tudi v tem, da učenci doma pri snovi, ki je bila klasično obdelana, izdelajo za svoj interes miselni vzorec.

Kaj pa znanje? Vemo, da uporabljamo to metodo, da bi dosegli večji uspeh. S pomočjo miselnega vzorca preidemo od spominske zapolitve ka razumski osvojitvi snovi oz. od deskribcije k dinamični razvojni predstavitvi. Sigurno pa je, da učenci, ki so pridobili znanje z miselnimi vzorci (ob razlagi ali ob uporabi literature) poznajo bolje pojme, temeljne besede, medsebojne odnose in povezave, prepletanje pojmov. Tako znanje je trajnejše in uporabno. Koliko je ta metoda bolj uspešna od ostalih metod je težko reči, ker vsaka primerjava poteka med razredi, kjer smo uporabili različne metode za iste vsebine. Večletna primerjava da določene rezultate, ki so relativni, ker so subjektivno ocenjeni, kljub težnji, da bi bili objektivni. Miselni vzorci imajo pri pouku geografije poseben pomen zato:

- ker je geografija prostorska veda
- ker pozna geografija nujno mesebojne odnose med prirodnimi in drubenimi dejavnostmi in mesebojne odnose znotraj posamezne skupine dejavnikov.

Prostorski prikaz tega izrazi učenec z miselnim vzorcem. Pravilno usmerjen pouk geografija bo skušal doseči, da bodo učenci razumeli součinkovanje med pojavi in odnose med prirodnimi in družbenimi dejavniki. Vse to lahko zajame miselni vzor-

ec (shema) prikaza snovi. Pri tem vzgajamo tudi geografski način mišljenja. Tako vzbujamo zanimanje in geografija bo pomembna in privlačna hkrati. Kljub ugodnostim, ki jih pomenijo miselni vzorci pri učnih urah, ne smemo z njimi pretiravati, kajti metode dela je treba nujno menjati, saj to je del uspešnosti dela v razredu.

Literatura

- Buzan T., 1980. Delaj z glavo, Ljubljana
Gabrijelčič M., 1985., Učimo se z miselnimi vzorci, Ljubljana
Ferjan T., 1986, Miselni vzorci pri pouku geografije, Sodobna pedagogika, Ljubljana

Summary

DIFFERENT ASPECTS OF TEACHING CONTEMPORARY GEOGRAPHY

Tatjana Ferjan

The present paper represents one of the up to date methods of work i.e. work with thought patterns.

A thought pattern is a subject matter in the form of a scheme (model). Elaboration of such a model or thought pattern normally represents a difficult task for pupils. In order to successfully elaborate a model, the following conditions have to be fulfilled: comprehension of the subject matter, distinction between vital and nonvital setting up of relations between words in the way that the treated subject matter is graphically represented. Pupils make up a thought pattern during explanation, which is not so easy. It is much easier to make it repeatedly. By use of thought patterns the following purposes are attained:

- motivation
- easier comprehension of a subject, special imagination
- activity of pupils
- development of geographical way of thinking at pupils
- the acquired knowledge is more permanent and better applicable.